

Arhivele digitale și cercetarea istorică: *feedback-ul unui utilizator**

Alexander Maxwell

Keywords: *digitization; digital archives; digital libraries; historical research; website design; digital history; digital research in the humanities*

Pe măsură ce revoluția internetului se amplifică, bibliotecile au început să își digitalizeze fondurile deținute. Informația digitală a adus deja schimbări importante în demersul științific și ritmul progresului se menține rapid. Studenți, profesori, cercetători și arhiviști explorează cu toții un teren nefamiliar fără a avea hartă sau ghid: în calitate de antropolog digital entuziasmat de tehnologie, Michael Wesch¹ a observat în mod elocvent că în noua lume digitală *“there are no natives here* [nu există nativi]”. Editorialul de față oferă perspectiva unui om de știință asupra cercetării digitale, în baza unei extinse cercetări istorice folosind surse digitale. Materialul de față furnizează recomandări pentru bibliotecile digitale, ocazional punând în contrast nevoile istoricilor față de cele ale altor utilizatori. Comentariile de față se doresc a fi feedback-ul utilizatorului. Arhiviștii, bibliotecarii și ceilalți specialiști în digitalizare se pot folosi de aceste observații pentru a-și evalua eforturile prin ochii unui consumator intensiv de informație digitală.

Domeniul istoriei, prin comparație cu alte discipline, rar s-a aflat în vârful digitalizării. Cercetarea istorică constă în general în analiza calitativă a documentelor pe hârtie. Unii istorici folosesc date de baze, iar Deborah Andersen² a strâns laolaltă probabil majoritatea opiniilor împărtășite de istorici în dizertația ei despre cercetarea digitală în științele umaniste: *“learning to use a database, scan materials, and query that database all consume time that could be used to write* [învățarea folosirii bazelor de date, a scanării: documentelor și cercetarea acestei baze de date, toate acestea consumă timp care ar putea fi folosit pentru scris]”.

Din cadrul domeniului istoric pare să provină o parte redusă dintre cei pe care Matthew Gold³ îi denumea recent drept *“cantankerous objectors* [cârcotași]”.

* Versiunea în limba engleză a articolului de față a fost publicată sub titlul *Digital Archives and History Research: Feedback from an End-User*, “Library Review” 59 (2010), 1. p. 24-39.

¹ Michael Wesch, *A Portal to Media Literacy*, conferință susținută în 17 iunie 2008, p. 24:53, disponibil la: <http://www.youtube.com/watch?v=J4yApagnr0s> (accesat la 15 ianuarie 2009).

² Deborah Andersen, *Digital Scholarship in the Tenure, Promotion, and Review Process*, New York, 2004, p. 10.

³ Matthew Gold, *MLA 2008 Recap: Part 1 – the Rise of the Digital MLA*. “The Lapland Chronicles”, 2008, disponibil la: <http://mkgold.net/blog/2009/01/03/mla-2008-recap-part-1-the-rise-of-the-digital-mla/> (accesat la 15 ianuarie 2009).

Robin Anderson⁴ nu putea să se fi gândit la istorici atunci când a scris că “*the expectation of neatly ranked results and clickable searches holds greater appeal than time spent burrowing through a library’s stacks* [a aștepta rezultate bine aranjate și a cerceta printr-un click este mai plăcut decât a pierde timp împrumutând prin sistemul bibliotecar]”. Istoricii au, de obicei, tendința de a fi de modă veche; într-adevăr, unul din colegii mei invocă în glumă “*the historians’ clause* [clauza istoricului]”, care se presupune că scutește pe istorici de la a avea obligația de a adopta cele mai recente invenții tehnologice. De asemenea, mă confesez eventualilor cărcotași: deși sunt un entuziast al e-mail-ului, al mesageriei instant și Power Point-ului⁵, nu posed și nici nu doresc să am telefon mobil sau iPod.

Cu toate acestea, **arhivele digitale transformă cercetarea istorică**. Sursele electronice s-au dovedit de neprețuit în actualul meu proiect, reprezentând un studiu comparativ asupra naționalismului european. Cum argumentația este comparativă, am întreprins cercetări arhivistice în Marea Britanie, Republica Cehă, Germania, Ungaria și România; m-am bazat în continuare pe biblioteci digitale pentru a discuta studii de caz din alte părți ale Europei. Imposibilitatea de a vorbi toate limbile europene mi-a împiedicat eforturile de a ajunge la o perspectivă europeană în sensul larg: nu citesc în finlandeză, de exemplu, drept pentru care nu pot utiliza sursele din această limbă. În consecință, aș fi avut foarte puțin de câștigat de pe urma unei deplasări în Finlanda. Cu toate acestea, am găsit material folositor în varianta finlandeză digitalizată a “*Historical Newspaper Magazine*” (2001-2007), scanată special prin “*Wiburgs Mancherley*”, o revistă de limbă germană publicată în Vyborg, în prezent situat în Rusia. Acest periodic obscur a apărut doar într-un singur an (1821)⁶. Doar câteva exemplare sunt disponibile în afara Finlandei; nu am identificat nicio referință la acesta nici măcar în *Worldcat* (2001-2009), nici în *Universitätsbibliothek Karlsruhe* (2006), care funcționează în bună măsură precum *Worldcat* în spațiul lingvistic german. Biblioteca *Historical Newspaper* din Finlanda a făcut astfel accesibile materiale pe care altfel nu le-aș fi utilizat. Examinând un capitol al schiței proiectului meu apreciez că 62,5% din citate se referă la surse accesate digital⁷. Astfel, forma finală a cărții va fi un produs al epocii digitale.

Istoricii au idiosincrazii disciplinare care colorează interacțiunea lor cu sursele digitale. Ce vor ei atunci de la arhive și biblioteci? Unul dintre cele mai potrivite răspunsuri la această întrebare se referă la sublinierea faptului că istoricii diferă de ceilalți cercetători. Cercetătorii din multe discipline au nevoie de cele mai recente date pentru a-și duce cercetarea la final: o bibliotecă ce se dorește foarte bună

⁴ Robin Anderson, *Battleground: the Media*. Westport, Conn., 2008, p. 159.

⁵ Alexander Maxwell, *Ban the Bullet Point! Content-Based PowerPoint for Historians*, “The History Teacher” 41 (2007), 1.

⁶ Evident, *Wiburgs Mancherley* nu a constituit o parte integrală a cercetării mele: am găsit doar câteva pasaje ce meritau citate. Totuși, având în vedere faptul că nu cunosc finlandeză sau suedeză, nu m-aș fi gândit niciodată să vizitez Finlanda pentru această cercetare:

⁷ Din materialul digital accesat, 50,9% erau surse primare și 63,4% surse secundare. Dintre toate citările, 55,8% se refereau la surse primare, 44,2% la surse secundare. Aproape toate sursele secundare proveneau de la Google Books. Capitolul model rămâne în manuscris și toate ilustrațiile sunt provizorii și aproximative.

În științe economice sau în domeniul fizicii trebuie să se străduiască să fie adusă la zi. Istoricii, dimpotrivă, studiază trecutul și astfel trebuie să utilizeze surse vechi. *Dictum*-ul enunțat de Christine Borgman⁸, potrivit căruia “*most of the time scholars spend reading is devoted to articles less than two years old* [cea mai mare parte a timpului pe care cercetătorii îl petrec citind este dedicat articolelor mai recente de doi ani]” pur și simplu nu se verifică și pentru istorici. Personal lucrez în special cu material vechi de peste un secol vechime. Istoricii sunt interesați de munca celorlalți, însă cercetarea originală în domeniul istoriei depinde în mod fundamental de accesul la surse primare, iar nu de cele mai recente studii.

Istoricii folosesc adesea informații în mod non-intuitiv. William Sewell⁹, de exemplu, a utilizat în mod ingenios certificate de căsătorie pentru a argumenta faptul că urbanizarea din secolul al XIX-lea ar fi fost mai puțin traumatizantă decât se sugerase până atunci. Un geolog ar putea considera un manual de geologie vechi de 100 de ani ca fiind total depășit, dar manualele vechi constituie surse primare pentru istoricii științei educației¹⁰. Aproape orice poate fi o sursă istorică: chiar și cărțile vechi de telefon își au rostul lor¹¹. Această folosire eclectică a materialului-sursă dovedește că istoricii, poate mai mult decât oricare dintre cercetători, pot aprecia calitatea unei biblioteci după mărimea sa. Îi sfătuiesc pe bibliotecari să rămână credincioși “to [...] *third law of library science* [legii a treia a biblioteconomiei]” a lui S. R. Ranganathan: orice carte își are cititorul său¹².

O bibliotecă există nu numai pentru a servi utilizatorii zilei de azi, ci constituie și un depozit de informații pentru generațiile viitoare. Cum nimeni nu știe ce anume vor considera istoricii viitorului ca fiind util, **istoricii se opun instinctiv oricărei distrugerii a colecțiilor din biblioteci**. Charles Eliot¹³, într-un articol extrem de citat, sugera că “*a book which had not been called for in a university library for twenty years possessed but faint vitality* [o carte care nu a fost solicitată într-o bibliotecă universitară vreme de 20 de ani nu are decât o vitalitate istovită]”. Eu personal sunt recunoscător că tovarășii lui Eliot au respins frecvent acest sfat: m-am găsit de multe ori în postura de prim cititor al unui material vechi de peste un secol; într-adevăr, am tăiat paginile unei cărți publicate în 1775. Din punct de vedere intelectual, înțeleg problemele legate de gestionarea colecțiilor dintr-o bibliotecă; totuși, m-am îngrozit citind despre diferitele strategii de selecționare sintetizate în cartea lui Stanley Slote despre selecționarea colecțiilor de bibliotecă¹⁴ sau în articolul

⁸ Christine Borgman, *Scholarship in the Digital Age*, Boston, 2007, p. 157; vezi și Carol Tenopir & Donald King, *Toward Electronic Journals: Realities for Scientists, Librarians, Publishers*, Washington, 2000.

⁹ William Sewell, *Structure and Mobility: The Men and Women of Marseille, 1820-1870*, Cambridge, 1985.

¹⁰ Vezi Bernard Lightman, *Victorian Popularizers of Science*, Chicago, 2007, p. 224-225.

¹¹ Arthur Kurzweil, *From Generation to Generation: How to Trace Your Jewish Genealogy and Family*, New York, 1994, p. 284; Val Greenwood, *The Researcher's Guide to American Genealogy*, Baltimore, 1990, p. 89.

¹² Shiyali Ramamrita Ranganathan, *The Five Laws of Library Science*, Madras, 1957, p. 258.

¹³ Charles Eliot, *The Division of a Library into Books in Use, and Books not in Use, with Different Storage Methods for the Two Classes of Books*, “*Library Journal*” 27 (1902), p. 51-56 (52).

¹⁴ Stanley Slote, *Weeding Library Collections*, Englewood, 1997.

semnat de Loriane Roy din *Encyclopedia of Library and Information Science*¹⁵. Pentru un istoric, "selecționarea" unei colecții de bibliotecă nu diferă cu nimic de "distrugerea" sau "vandalizarea" ei. Stârnind consternare, Indra Adhikari îi sfătuiește pe bibliotecari: "*space should be kept uncluttered by discarding unused and outdated books and journals* [spațiul trebuie păstrat ordonat prin aruncarea cărților și ziarelor nefolosite și învechite]"¹⁶. Istoricii, pur și simplu, nu pot accepta așa ceva: astfel de bibliotecari sunt inamici ai mediului istoric și au posibilitatea de a crea daune ireparabile¹⁷.

Conservarea este astfel principala preocupare a istoricilor în ceea ce privește bibliotecile. Digitalizarea sporește pericolul ca inamicii muncii istoricilor să se debaraseze de material valoros. Orice nou format de stocare oferă tehnofililor un nou pretext pentru a distruge importante materiale istorice fără nici un scrupul sau rușine. Jill Koelling¹⁸ a avertizat că "*most newspaper collections around the United States are held in microfilm, the originals destroyed after filming was complete* [cele mai multe colecții de ziare de pe cuprinsul Statele Unite sunt păstrate sub formă de microfilm, distrugerea originalelor după microfilmare a fost completă]". Sursele pe hârtie și-au dovedit posibilitatea de a rezista secolelor, dar, după cum ne reamintește Jeff Rothemberg¹⁹, "*digital information lasts forever – or five years, whichever comes first* [informația digitală durează pentru totdeauna – sau pentru 5 ani, depinde de ce se întâmplă]". Mersul tehnologiei digitale nu dă niciun semn de abatere și oricine a încercat să transfere fișiere de pe un Mac pe un PC sau chiar de pe o versiune Windows pe alta trebuie să țină seama de pericolul incompatibilității. Yehuda Kalay²⁰ arată că cel puțin unii dintre bibliotecari pun întrebările corecte:

"What machines will be available 5, 10, 50, 100, 1000 years from now, to read the preserved data? How many vinyl record players do we have access to today? Eight-track tapes? Video tapes? 5-1/4 inch floppy disks? 3-1/2 inch floppies? In short, if the intent of using New Media is to enhance to preservation of cultural heritage, are we not entrusting our most precious possessions to the safekeeping of a rather unproven, fragile technology, whose short history is replete with discarding the 'old' for the 'new'?" [Ce aparaturi vor fi disponibile în 5, 10, 50, 100, 1000 de ani de acum încolo, pentru a citi datele păstrate? La câte discuri de vinil am avut acces până astăzi? La câte benzi cu opt piste? Benzi video? Dischete de 5-1/4 inchi? Pe scurt, dacă intenția utilizării New Media este de a

¹⁵ Loriane Roy. *Weeding*, în Allen Kent. *Encyclopedia of Library and Information Science*, 54. New York, 1994.

¹⁶ Indra Adhikari. *Fung Shui and Library Building: An Introductory Approach*. "TULSAA Journal" 4 (2006), 3, p. 23-27.

¹⁷ Un coleg mi-a expus cazul unei biblioteci din Australia care se lăuda cândva cu o carte atât de rară încât nu existau decât trei exemplare în toată lumea; personalul bibliotecii a trimis, se pare, cartea la casat. Atunci când i-am cerut colegului date suplimentare în legătură cu acest incident, a pretins că a aflat informația în secret de la personalul bibliotecii în cauză.

¹⁸ Jill Koelling, *Digital Imaging*, Walnut Creek, California, 2004, p. 9.

¹⁹ In John Feather & Rodney Sturges, *International Encyclopedia of Information and Library Science*. London, 2003, p. 137.

²⁰ Yehuda Kalay, *Introduction*, in Idem et alii, *New Heritage*, New York, 2008, p. 6.

spori conservarea moștenirii culturale, nu încredințăm oare cele mai de preț informații pentru păstrare sigură unei tehnologii mai degrabă netestate, fragile, a cărei scurtă istorie este plină de aruncarea «vechiului» în favoarea «noului»?]]”

Tehnologia digitală oferă noi posibilități entuziasmante, însă prima mea recomandare pentru angajații unei biblioteci este aceea de a-și aminti funcția de bază a bibliotecii: conservarea, conservarea, conservarea. **Arhivele digitale ar trebui să copieze fondurile, nu să le înlocuiască.** Bibliotecarii nu trebuie să sacrifice materiale de neînlocuit pe altarul digitalizării.

Presupunând că inițiativele de digitalizare urmăresc extinderea accesului la materialele istorice, mai degrabă decât de a le periclita supraviețuirea, ne putem atunci întreba cum să digitalizăm în mod eficient. Bibliotecarii care doresc să pună în slujba cercetării istorice materialele pe care le dețin trebuie să își amintească faptul că istoricii preferă întotdeauna documentele originale. Istoricii sunt suspicioși față de antologii și traduceri și nu au încredere în fraze ca “nou și îmbunătățit” sau “revăzut și actualizat”. Cea mai fidelă traducere a unei surse primare poate conține erori, dar nu toate reproducerile sunt fidele. Guvernul Cehoslovaciei comuniste, pentru a da un exemplu pitoresc, l-a cenzurat la un moment dat pe Karl Marx dat fiind că descriese în mod nefavorabil pe cehi ca fiind “*a dying nationality* [o națiune pe moarte]”²¹. Cercetătorul egiptean Khaled Fahmy²² a sesizat o problemă similară cu traducerile arabe ale documentelor otomane. Chiar în surse care nu au fost manipulate în scopuri politice, editorii pot încerca să “corecteze” erorile din textul original. Texte originale sunt întotdeauna cele mai bune; sursele digitale au devenit importante doar prin aceea că mulți istorici acceptă posturi academice departe de bibliotecile aferente ariei lor de cercetare.

Prioritatea acordată documentelor originale înseamnă că **cercetătorii nu au încredere în textul de tip html**. Să ne oprim asupra unui exemplu: *Reden an die deutsche nation* [Scrisori către națiunea germană] a lui Johann Gottlieb Fichte, o lucrare a cărui statut canonic este confirmat de multe traduceri efectuate²³. *Modern History Sourcebook* elaborat de Universitatea Fordham²⁴ oferă un extras potrivit pentru cursurile primare (vezi figura 1). Universitatea din Bloomington, Indiana, propune un extras diferit. Bibliotecarii universităților pot susține în mod util misiunea educativă a instituției lor prin folosirea de surse digitale de acest gen.

²¹ Vezi Zdeněk Suda, *Slovakia in Czech National Consciousness*, în: *The End of Czechoslovakia* (ed. Jiří Musil), Budapesta, 1995, p. 125.

²² Khaled Fahmy, *All the Pasha's Men: Mehmet Ali, His Army, and the Making of Modern Egypt*, Cambridge, 1997, p. 25.

²³ Johann Gottlieb Fichte, *Addresses to the German Nation* (trad. R. F. Jones & G. H. Turnbull), Londra-Chicago, 1922; Idem, *Discours à la nation allemande* (ed. S. Jankélévitch), Paris, 1952; Idem, *Discursos a la nación alemana* (ed. Jesús Varela & Luis Acosta), Madrid, 1977; Idem, *Discorso alla nazione tedesca* (ed. G. Rametta), Roma, 2003; *Fichte: Addresses to the German Nation* (ed. Gregory Moore), Cambridge, 2008.

²⁴ *Johann Gottlieb Fichte: To the German Nation, 1806*, în *Modern History Sourcebook*, Fordham University, 1997, disponibil la: <http://www.fordham.edu/halsall/mod/1806fichte.html> (accesat la 16 ianuarie 2009).

Back to Modern History SourceBook

Modern History Sourcebook: Johann Gottlieb Fichte: To the German Nation, 1806

Johann Gottlieb Fichte (1762-1814) was a German philosopher, a reformer and a supporter of the French Revolution and its ideals. But when France, under Napoleon, took control of Germany along with much of the rest of Europe, he rethought his position and made series of Addresses to the German Nation (1806) in French-occupied Berlin.

The first, original, and truly natural boundaries of states are beyond doubt their internal boundaries. Those who speak the same language are joined to each other by a multitude of invisible bonds by nature herself, long before any human art begins, they understand each other and have the power of continuing to make themselves understood more and more clearly; they belong together and are by nature one and an inseparable whole. Such a whole, if it wishes to absorb and mingle with itself

Figura 1: O sursă digitală potrivită pentru lecturi în clasă (J. G. Fichte)

Traducerile digitale, totuși, prezintă interes scăzut pentru cercetători deoarece informația este intermediată și nu prezintă încredere. Fordham, de exemplu, nu a lucrat pe textul original al lui Fichte. Citatul propus de Fordham face trimitere la "Johann Gottlieb Fichte, Thirteenth Address, *Addresses to the German* [sic!] *Nation*, ed. George A. Kelly (New York: Harper Torch Books, 1968), pp. 19091, 19394, 197-98 [sic!, n. n. probabil o greșeală de tipar pentru 190-91; 193-94, 197-98]." Trei detalii atrag atenția: cuvântul "German" [sic!], datarea la 1806 și numărul neconsecutiv al paginilor. Scrierea incorectă a "*German*" reflectă probabil imperfecțiunile softului de recunoaștere a textului și, deși de mică importanță în sine, faptul alertează pe cititorul sceptic asupra posibilei existențe a altor greșeli, mai serioase, cum ar fi data incorectă: lucrarea lui Fichte a apărut de fapt în 1808. Cel mai deranjant, numerele paginilor, deși corectate, sugerează scăpări importante în textul de la Fordham. Profesorii de istorie pot da scurte extrase pentru cursurile primare, dar procesul de selectare a anumitor pasaje sau de eliminare a altora reflectă judecățile de valoare ale editorului. Cercetătorii pot dori să facă aprecieri diferite și, astfel, au nevoie să vadă întreaga sursă.

Din fericire, ediția originală a lucrării lui Fichte *Reden an die Deutsche Nation* este disponibilă online prin Google Book Search²⁵, în mod colocvial numit "Google Books" și cunoscut anterior ca Google Print. Originalul lui Fichte e în afara copyright-ului, astfel încât Google Books poate oferi textul integral în format pdf. O comparație cu originalul lui Fichte²⁶ arată că extrasul de la Fordham începe nu în mijlocul capitolului, nici în mijlocul paragrafului, ci în mijlocul propoziției! (vezi Figura 2).

²⁵ Google Books, "Google Book Search", *Google*, fără dată, disponibil la: <http://books.google.com/> (accesat în repetate rânduri).

²⁶ Johann Gottlieb Fichte, *Reden an die Deutsche Nation*, Berlin, 1808, p. 320; disponibil pe Google Book Search, la: http://books.google.com/books?id=qfM_k8_32pcC (accesat la 23 februarie 2009).

nen dürfte, einer Prüfung zu unterwerfen.

Zuförderst und vor allen Dingen — Die
ersten, ursprünglichen, und wahrhaft natür-
lichen Grenzen der Staaten sind ohne Zweifel
ihre innern Grenzen. Was dieselbe Sprache

Figura 2: O sursă digitală potrivită pentru cercetare (J. G. Fichte).

Această poveste are o morală directă: **imaginile documentului original sunt esențiale**. Cum imaginile digitale pot fi manipulate, originalele își păstrează ascendentul. Fără îndoială, câteva măsuri guvernamentale au condus la manipularea versiunii electronice a unor documente. Totuși, textul oferit de Fordham sugerează că transcrierea, editarea și traducerea implică la fel de multe pericole, pe care imaginile digitale le evită. O versiune html a unui document digital oferă posibilitatea căutării textului, bineînțeles, însă cercetătorii nu sunt interesați în căutarea de surse în a căror acuratețe nu au încredere.

Din păcate, unele arhive digitale oferă doar versiunile html a ceea ce dețin. Să luăm cazul Bibliotecii Electronice Ungare [*Magyar elektronikus könyvtár*, MEK]²⁷, o inițiativă a Bibliotecii Naționale Szechenyi, biblioteca de stat a Ungariei. MEK oferă o versiune html a lucrării Theresei Pulszky, *Memoriile unei ungueroaice*²⁸ (2004), bazată pe traducerea maghiară a lui Hortobagy și Egyed²⁹. Istoricii vor prefera să examineze fie originalul german³⁰, fie traducerea engleză³¹, ambele disponibile acum pe Google Books. Poate că Theresa Pulszky nu este cel mai important personaj din istoria Ungariei, dar István Széchenyi este suficient de potrivit încât Biblioteca Națională să îi poarte numele. Totuși, MEK a reproduș operele lui Szechenyi doar în format html, cu texte preluate exclusiv din antologii din secolul al XX-lea, iar nu din edițiile originale³². MEK se laudă cu înalta calitate a scanărilor în

²⁷ *Magyar elektronikus könyvtár*, găzduit de Biblioteca Națională Maghiară, 2003-2009, disponibil la: <http://mek.oszk.hu/> (accesat la 23 februarie 2009).

²⁸ Terézia Pulszky, *Egy magyar hölgy emelékta* (trad. din engleză: Tibor Hortobágy). Budapesta, 2004, disponibil la: <http://mek.oszk.hu/04900/04925/html/index.htm> (accesat la 25 ianuarie 2009).

²⁹ Idem, *Egy magyar hölgy emelékta* (trad. din engleză: Tibor Hortobágy). Budapesta, 1986.

³⁰ Therese Pulszky, *Aus dem Tagebuche einer ungarischen Dame*. Leipzig, 1850.

³¹ Theresa Pulszky, *Memoirs of a Hungarian Lady*. Philadelphia-Londra, 1850, disponibil la: <http://books.google.com/books?id=W9kBAAAAYAAJ> (accesat la 25 ianuarie 2009).

³² Versiunea MEK a *Morgenländische Fahrt* de la Széchenyi aparent provine dintr-o versiune editată de Miklós Györfly, (1999), din moment ce include introducerea lui Györfly. Versiunea MEK a canonicului *Hiel* [Credit] provine, de asemenea, din antologia lui György Spira (1991).

pdf a mai multor surse conținând imagini, precum *A Magyar Bazár Divatképe*³³, o colecție de gravuri la modă. Totuși, chiar și aici, dezinteresul MEK față de originea surselor istorice subminează utilitatea eforturilor sale: nu este oferită nicio informație despre anul sau locul publicării; doar comentariile scrise de mână pe o imagine permit o cronologie aproximativă. Istoricii analizează documentele istoric pentru a înțelege societatea care le-a produs. Sursele decontextualizate de la MEK sunt, așadar, inutilizabile³⁴.

O arhivă ceată de periodice digitale, *Digitalizovaný Archiv Časopisů [DAČ]*³⁵ (2005-08), se dovedește a fi mai utilă. DAČ oferă imagini mari și de înaltă calitate ale documentelor originale în format png, jpeg, gif sau pdf³⁶. Aceste imagini însă nu pot fi căutate; chiar și documentele pdf conțin imagini, nu text ce poate fi căutat. Utilizatorii selectează un periodic după titlu, apoi după anul sau numărul volumului, iar apoi după numărul exemplarului și, în final, după numărul paginii. Apoi se poate muta de la o pagină la alta, înainte sau înapoi. Arhiva este folosită mai mult decât sunt citite originalele pe hârtie.

“AustriaN Newspapers Online [sic!]” [ANNO]³⁷ (2003), are o interfață ceva mai comodă. În primul rând, oferă două posibilități de căutare: una dintre acestea poate începe cu o listă de titluri și apoi selectează o dată, iar cealaltă începe cu o dată și apoi selectează dintr-o listă de titluri. Indiferent pentru care dintre aceste două posibilități se optează, se obține o imagine de ansamblu a periodicului selectat cu *thumbnails* pentru fiecare pagină. În continuare, se poate deschide fiecare pagină în parte și să se vadă imagini de tip jpeg în *browser*, sau să se descarce întregul periodic ca fișier pdf. DAČ presupune ca utilizatorii să descarce opt fișiere pdf separat dacă aceștia doresc să imprime numărul din 2 ianuarie 1869 al ziarului de opt pagini *Svĕtozor*, însă ANNO permite utilizatorilor să descarce toate cele opt pagini din periodicul *Illustriertes österreichisches* din 1 noiembrie 1906) ca un singur document pdf.

DAČ și ANNO le permit utilizatorilor să regleze mărimea paginii. Având în vedere diversitatea *hardware*-ului unui computer, **zooming reprezintă o calitate**

³³ *A Magyar Bazár Divatképe*, digitalizată la Biblioteca Națională Maghiară. 1874-1875. disponibil la: <http://mek.niif.hu/04500/04535/html/34.html> (accesat la 25 ianuarie 2008).

³⁴ În ciuda puternicului meu interes față de istoria Ungariei, rareori am realizat o cercetare direct la MEK. Într-adevăr, pot să-mi amintesc doar un singur citat referitor la MEK în cercetările mele: am localizat textul unguresc al unui poem al lui József Gvadányi, *Egy Falusi nótárius budai utazása*. Pozsony (Bratislava). 1790; versiune electronic disponibilă la: <http://mek.niif.hu/04900/04923/04923.htm> (accesat la 8 ianuarie 2009); anterior, citisem Gvadányi în traducerea engleză preluată din Margaret Ives din 1979, în Margaret Ives, *Enlightenment and National Revival: Patterns of Interplay and Paradox in Late 18th Century Hungary*. University Microfilms. Ann Arbor, Michigan, p. 168-175.

³⁵ Digitalizovaný Archiv Časopisů, *Ústav pro českou literaturu*. 2005-2008. disponibil la: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php> (accesat la 1 martie 2009).

³⁶ Formatul png se comportă ca un unul de tip jpeg. De reținut că site-ul a încetat să se încarcă corespunzător după ce am încercat să vizualizez documentele în format pdf; pentru ca site-ul să funcționeze normal, a trebuit să șterg *cookies*, pentru ca DAČ să revină la setările inițiale.

³⁷ AustriaN Newspapers Online, *Österreichische Nationalbibliothek*, 2003. disponibil la: <http://anno.onb.ac.at/> (accesat în repetate rânduri).

esențială, și arhiviștii informaticieni trebuie să se asigure că este ușor de utilizat. *Digitalna narodna biblioteka Srbije*, Biblioteca Națională Digitală din Serbia [DNLS]³⁸, a ratat complet acest test. În primul rând, aceasta se datorează faptului că oferă conținutul sub o formă *thumbnail* ilizibilă, care reprezintă procedura sa standard. Comanda ușor de localizat “*zoom in*” mărește într-adevăr imaginea, dar nu îndeajuns pentru a se putea citi textul în condiții normale. Mărirea textului până la punctul în care devine lizibil necesită folosirea unei comenzi “speciale” separate. Eu personal am descoperit această comandă “specială” abia la cea de a treia vizitare a site-ului; DNLS ar fi făcut mai bine să combine aceste comenzi. Site-ul, de asemenea, își încadrează documentele într-o fereastră îngustă creată în mod inutil pentru a arăta ca un pergament. Șarmul estetic contează prea puțin față de marea dificultate întâmpinată în citirea documentelor.

Gallica³⁹, o inițiativă digitală a *Bibliothèque Nationale de France*, cauzează unele neplăceri utilizatorilor săi care, deși insignifiante când sunt luate separat, laolaltă ele diminuează valoarea site-ului. În primul rând, paginile de web ale Gallica se încarcă neobișnuit de încet; totul durează mai mult decât ar trebui; totul durează mai mult decât ar trebui. În al doilea rând, Gallica oferă materialele pe care biblioteca le deține în format pdf, însă tratează fiecare pagină ca pe un document separat necesitând o descărcare separată⁴⁰. Cel mai deranjant este însă faptul că Gallica reîncarcă inutil întreaga pagină web la fiecare click operat pe butonul “*page suivante*”. Utilizatorii ANNO descarcă noul conținut într-un cadru relevant, pe când Gallica încarcă și propriul său logo, ca și alte date nesolicitate. Gallica nici măcar nu memorează preferințele de mărime a paginii: utilizatorul trebuie să rearanjeze fiecare pagină în mod individual, ceea ce presupune ca întreaga pagină să fie descărcată din nou. Setarea *default display* oferită de Gallica se întâmplă să fie prea mică pentru a putea fi citită pe calculatorul meu, ceea ce înseamnă că trebuie să descarc logo-ul instituțional de 16 ori pentru a putea citi un document de opt pagini. Din contră, atât ANNO cât și DAČ memorează preferințele utilizatorului în privința mărimii paginii⁴¹. În concluzie, experiența de cercetare prin Gallica este cel mai bine transpusă în expresia “*Votre page est en cours de preparation*”.

Căutarea rapidă (*quick browsing*) constituie o problemă centrală pentru cercetarea digitală; interfața digitală trebuie să extindă cantitatea pe care utilizatorii o pot accesa într-un timp dat. Într-adevăr, dezamăgirea față de interfața săracă m-a făcut să renunț la resursele potențial utile oferite online de *Het Geheugen van*

³⁸ Digitalna narodna biblioteka Srbije. *Newspapers and Magazines. National Library of Serbia*, 2009. disponibil la: <http://digital.nbs.bg.ac.yu/eng/novine.php> (accesat la 1 martie 2009).

³⁹ Gallica. *Bibliothèque Nationale de France digital library*, 2009. disponibil la: <http://gallica.bnf.fr/> (accesat la 2 martie 2009).

⁴⁰ Am testat toate aceste caracteristici pe o carte: Nicolas Ponce, *Aperçu sur les modes françaises*; vezi Gallica cit. Din *fair play* față de Gallica, trebuie menționat că o parte dintre documentele selectate permit descărcarea mai multor pagini; nu am putut stabili nicio icoană care să informeze utilizatorii asupra căror documente se poate opera descărcarea în acest fel convenabil.

⁴¹ Pe calculatorul meu, mărirea standard a Gallica este prea mică, cea de la DAČ este prea mare, pe când cea de la ANNO este tocmai potrivită.

Nederland / Memory of the Netherlands [HGvN]⁴². La fel ca și în cazul altor arhive digitale, utilizatorul începe căutarea cu titlul unui periodic, după care selectează pentru căutare un an. HGvN oferă utilizatorilor o pagină web de *thumbnails*, fiecare reprezentând o pagină imprimată din documentul original. Selectând *link*-ul către pagina 90, de exemplu, trimite utilizatorul la o nouă pagină web conținând toată informația citată (volum, an, data publicării) și un mai mare, dar tot ilizibil, *thumbnail* al paginii 90. Pentru a putea într-adevăr citi pagina 90 utilizatorii trebuie să selecteze comanda *zoom*. Pentru a putea trece însă la pagina 91 utilizatorul trebuie apese butonul “*back*” în două rânduri, să selecteze *thumbnail*-ul pentru pagina 91 și apoi să dea din nou comanda “*zoom*”. Pe scurt, HGvN cere *browser*-elor să încarce patru pagini de web pentru a avansa de la o pagină a documentului digital la următoarea⁴³. Citirea unui document de zece pagini la HGvN necesită, în mod inacceptabil, descărcarea a 40 de pagini web! ANNO și DAČ necesită doar zece.

Design-ul sărac al interfeței pare adesea înrădăcinat în importanța exagerată colectivă a arhiviștilor dată “căutării”, care provine din incapacitatea de a aprecia importanța “*browsing*”-ului. Citând o lăudăroșenie supărătoare a lui Noël Jeanneney⁴⁴, președintele Bibliotecii Naționale a Franței și un jucător important în inițiativele europene de digitalizare: “*Do you need to consult a Finnish journal for a certain date in 1805? Go to the University of Helsinki Library site and the appropriate issue will appear on your screen* [Ai nevoie să consulți un ziar finlandez pentru o dată anume din 1805? Du-te pe site-ul bibliotecii Universității din Helsinki și subiectul potrivit îți va apărea ecran]”. De obicei, cercetătorii nu știu care periodic, număr sau pagină le va fi de folos. În schimb, ei “*pescuiesc*” printre potențialele surse în speranța că ceva interesant o să apară. Căutarea ușoară nu este decât o chestiune secundară, adevărata problemă este un “*browsing*” facil.

Când unitatea primară a unui depozit de bibliotecă este o carte (sau câteva numere ale unui ziar sau reviste legate sub forma unei cărți), cercetătorii solicită mai multe volume unul după altul: răsfoirea hârtiei este ușoară. Când bibliotecarii digitali tratează fiecare pagină a unui document digital ca un obiect separat care să fie regăsit individual, răsfoirea este îngreunată fără niciun rost. PapersPast⁴⁵, o inițiativă digitală a Bibliotecii Naționale din Noua Zeelandă, duce această eroare la extrem. Un singur

⁴² Het Geheugen van Nederland, *The Memory of the Netherlands (het Geheugen van Nederland)*, Koninklijke Bibliotheek, 2003, pagină în engleză disponibilă la: <http://www.geheugenvannederland.nl/?en/homepage> (accesat la 2 martie 2009).

⁴³ Asta descrie experiența mea de căutare în *Modtidschrift De Gracieuse*. Am încercat la început să navighez pe Het Geheugen van Nederland în 2005, și am fost destul de frustrat cât să îi scriu administratorului web un mesaj e-mail reclamând design-ul site-ului. Un răspuns politicos a motivat că finanțarea insuficientă a împiedicat reprojectarea site-ului. Încercând să îmi reamintesc pentru acest articol experiența de căutare, am descoperit că toate comenzile “*zoom*” au dus la un mesaj de eroare. A se vedea Het Geheugen van Nederland, *Modtidschrift De Gracieuse*, Koninklijke Bibliotheek, 2003, disponibil la: http://www.geheugenvannederland.nl/?nl/collecties/modetidschrift_de_gracieuse/over_de_gracieuse (accesat la 25 ianuarie 2009).

⁴⁴ Jean-Noël Jeanneney, *Google and the Myth of Universal Knowledge: A View from Europe*, Chicago, 2004, p. 19.

⁴⁵ PapersPast, *National Library of New Zealand*, 2007, disponibil la: <http://paperspast.natlib.govt.nz/cgi-bin/paperspast> (accesat la 1 martie 2009).

document, tipărit pe o singură pagină din *New Zealand Illustrated Magazine*⁴⁶, a fost împărțit în antet, text și ilustrații, fiecare solicitând o descărcare separată. Vizualizarea de pagini individuale ale revistei este aparent imposibilă.

Parcurgerea laterală a diferitelor pagini ale unui document digital trebuie să fie un proces simplu. Bibliotecarii ar trebui să asigure ca (1) o singură apăsare pe buton să ducă direct de la rezultatele căutării la conținut și ca (2) o singură apăsare pe buton să dea posibilitatea utilizatorilor să meargă înainte sau înapoi în interiorul documentului. O a doua apăsare pe buton poate să pară un inconvenient de redusă importanță, dar cercetătorii care utilizează intensiv documentele digitalizate consideră că se adună multe apăsări pe buton inutile. Cercetarea pe internet poate că nu este niciodată la fel de ușoară sau plăcută ca răsfoirea prin hârtiile originale, dar bibliotecarii digitali trebuie să **reducă apăsările pe buton și încărcarea de pagini**.

Preocuparea față de experiența utilizatorilor a făcut ca unele biblioteci digitale să investească în programe special destinate să afișeze conținutul digitalizat. *L'Emeroteca Digitale* din Italia⁴⁷ folosește un *plug-in* special numit "DjVu". Câteva biblioteci poloneze⁴⁸ folosesc DLibra, un program creat de informaticienii de la Universitatea din Poznań⁴⁹. Atât DjVu cât și DLibra sunt programe bune care rezolvă dificultățile de *browsing* descrise mai sus. Pe de altă parte, amândouă trebuie să fie descărcate și instalate înainte ca materialele să poată fi accesate. Doctoranzii sau cei care urmează școlile post-doctorale folosesc calculatoare ale instituției, drept pentru care ar putea avea nevoie de ajutorul din partea unui administrator de rețea pentru a accesa materialele la *L'Emeroteca Digitale* și Polona. Personal, ca sărac student post-doctoral, am petrecut un an fără acces la internet pe laptop-ul meu și am accesat internetul de la calculatoarele bibliotecii. Pe perioada celui an am consultat în mod frecvent ANNO și Google Books, dar nu am putut să accesez arhivele poloneze. Astfel, bibliotecarii digitali înțelepți **nu pornesc de la presupunerea că utilizatorii își pot instala un software nou**. Cercetătorii ar putea să depășească astfel de obstacole cerând instituțiilor gazdă permisiunea să instaleze un *software*-ul necesar, dar de ce să creăm obstacole birocratice inutile pentru utilizatorii finali? O bună interfață duce la o experiență a utilizatorilor la fel de mulțumitoare precum cea obținută printr-un *software* cu care sunt obișnuți.

Nu este necesar niciun software special pentru a folosi Google Books, în prezent cea mai importantă resursă pentru cercetarea istorică digitalizată. Google a început să scaneze unitățile de bibliotecă de la Harvard, Stanford, Oxford,

⁴⁶ *New Zealand Illustrated Magazine*, articolul "Townslley, Traitor". 1, 5 (1 februarie 1900), p. 5, disponibil la: <http://paperspast.natlib.govt.nz/cgi-bin/paperspast?a=d&d=NZ119000201&e=-----10--1----0-all> (accesat la 22 februarie 2009).

⁴⁷ *L'Emeroteca Digitale*, *Biblioteca Nazionale Braidense*, 2003-2005, disponibil la: <http://emeroteca.braidense.it/> (accesat 1 martie 2009).

⁴⁸ De exemplu, Polona, *National Digital Library. Biblioteka Narodowa*, 2006, disponibil la: <http://www.polona.pl/dlibra> (accesat la 2 martie 2009); *Małopolska Digital Library. Małopolska Biblioteka Cyfrowa*, fără dată, disponibil la: <http://mbc.malopolska.pl/dlibra.html> (accesat 2 martie 2009).

⁴⁹ DLibra, *Welcome to the DLibra Project Page!*, *Poznan Supercomputing and Networking Center*, 2009, disponibil la: <http://dlibra.psnec.pl/index.php?lang=en> (accesat la 1 martie 2009).

universitățile din Michigan, Wisconsin și California. Recent, *Universidad Complutense* din Madrid, *Staatsbibliothek* bavareză, *Université de Lausanne*, *Bibliothèque Municipale de Lyon*, *Universiteits Bibliotheek* din Ghent, *Biblioteca de Catalunya* și Universitatea Keio din Japonia au început să adauge diversitate lingvistică la inițiativa Google⁵⁰. Totuși, acest patrimoniu bogat urmărește doar ultima ambiție a lui Google “to create a comprehensive, searchable, virtual card catalogue of all books in all languages [de a crea un catalog virtual inteligibil, ușor de folosit al tuturor cărților în toate limbile].”⁵¹ Câțiva bibliotecari care lucrează cu Google și-au descris cu entuziasm această experiență⁵².

Google Books are o interfață excelentă, completată cu un *browsing* inteligent și cu opțiunea pentru descărcarea versiunilor pdf. Google Books produce versiuni de text html prin *software*-ul de recunoaștere a textului, făcând posibile căutările pentru întregul text, dar procesul nu a fost încă perfectat. În același timp cu scrierea, o căutare pentru “national dress” conduce la 620 încercări reușite prin vizualizare completă, dar o căutare pentru “national drefs” (cu “F”) aduce alte 110 încercări reușite din operele istorice editate cu dublu S (de exemplu, “national drefs”). Programul Google de recunoaștere a textului recunoaște alfabetul chirilic⁵³, dar de multe ori citește greșit diacriticele și eșuează total în cazul scrierii *Blackletter* sau “Gothic”: versiunea html din “Zuförderst und vor allen Dingen” a lui Fichte, vizibilă în Figura 2 de mai sus, citește “SufSrberff uní) »or alien Singen”. Google Books permite cercetătorilor să examineze textul scanat, oricum, asemenea imperfecțiuni afectează doar capacitatea de căutare, nu autenticitatea textului.

Google Books ridică unele probleme legale. Mai multe persoane⁵⁴ susțin că Google Books violează legea *copyright*-ului. Nu am niciun comentariu referitor la această problemă. Considerentele de *copyright* afectează experiența cercetătorului, totuși, prin faptul că Google Books oferă doar acces limitat la anumite cărți din baza sa de date. Cercetătorii, evident, vor găsi lucrări afișate în așa-numitele “Limited preview” sau “Snippet view” mai puțin utile decât cele disponibile în vizualizare completă. Volumul real de material disponibil în vizualizare completă rămâne, cu

⁵⁰ Niel Natanel, *Copyright's Paradox*, Oxford, 2008, p. 24; Gary Hall, *Digitize This Book!*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 2008, p. 6-8; Google Books, *Library Partners*, Google, 2009, disponibil la: <http://www.google.com/googlebooks/partners.html> (accesat la 6 martie 2009).

⁵¹ Google Books, *Google Books Library Project - An enhanced card catalogue of the world's books*, Google, 2009, disponibil la: <http://books.google.com/googlebooks/library.html> (accesat la 5 martie 2009).

⁵² Mary Coleman, *Google, the Khmer Rouge, and the Public Good*, în: *The Whole Digital Library Handbook* (ed. Diane Kresh), Chicago, 2007, p. 209-217; Ronald Milne, *From 'Boutique' to Mass Digitization: The Google Library Project at Oxford*, în: *Digital Convergence - Libraries of the Future* (ed. Ray Earnshaw & John Vince), Londra, 2008, p. 4-9; Anne Karle-Zenith, *Google Book Search and the University of Michigan*, în *Charleston Conference Proceedings, 2006*, Westport, Conn., 2007, p. 103-108.

⁵³ O căutare test pentru “Екатерина Великая” [“Ecatarina cea Mare”] oferă câteva volume scanate corect.

⁵⁴ De exemplu, Matthew Rimmer, *Digital Copyright and the Consumer Revolution*, Cheltenham, 2007, p. 234-260; R. Anderson, *Battleground* cit., p. 158-162.

toate acestea, de dimensiuni gigantice. Istoricii care caută surse primare din materiale mai vechi vor descoperi că sursele mai vechi sunt în general în afara *copyright*-ului. Modul de căutare prin vizualizare completă poate servi ca un înlocuitor pentru căutarea de date.

În concluzie, Google Books fixează standardul pentru informația digitală. Bibliotecile digitale și cercetătorii pot repede să **aprecieze calitatea unei arhive digitale prin compararea ei cu Google Books**. Propun drept criteriu de evaluare (1) numărul de încercări reușite pentru o căutare dată și (2) ușurința accesului, măsurată în pagini încărcate și *click*-uri din *mouse*. Pentru a vedea cum Google Books poate fi folosit ca un *yardstick*, acesta se poate compara cu principalii săi competitori în studiile europene: arhiva Europeana (Microsoft a sponsorizat pentru scurt timp un program de digitalizare similar numit "*Live Search Books*", dar a abandonat proiectul⁵⁵).

Europeana⁵⁶ oferă legături către patrimoniul digital al mai mult de o sută de instituții implicate din diferite state europene. La Conferințele Bibliotecii Digitale Europene din 2008 de la Århus⁵⁷, participanții au afirmat că "*the recent Europeana initiative is bringing on-line a well structured corpus of information that (with today's technology) could never be assembled just by 'googling' over the net* [recenta inițiativă Europeana este de a aduce on-line un corpus de informații bine structurate care (cu tehnologia de azi) nu ar putea fi niciodată adunate doar prin 'googling' pe net]". Experiența mea ca utilizator de informații digitale, totuși, sugerează că o asemenea laudăroșenie este nesusținută de realitate.

Să-l folosim în continuare pe Fichte ca model de obiect de căutare. Motorul de căutare de la Europeana produce 95 "texte" și 8 "imagini" pentru "Fichte". Din păcate, motorul de căutare afișează eronat desenele de la *Deutsche fotothek* ca "texte" htm. Când aceste false încercări reușite sunt înlăturate, rămân doar 37 de surse de text, inclusiv operele complete ale lui Johann Gottlieb Fichte și câteva lucrări ale fiului său, Immanuel Hermann Fichte, la rândul său un prolific filozof. Prin contrast, Google Books se laudă cu 1.730 încercări reușite pentru vizualizare completă, inclusiv cel puțin 25 ediții originale ale lucrărilor celor doi, tată și fiu. Totuși, cel mai impresionant este că Google Books face trimitere la lucrări contemporane ale unuia sau altuia dintre cei doi Fichte în periodice ca *The Foreign Review* (1828), *Hermes, oder Kritisches Jahrbuch der Literatur* (1829), *Edinburgh Review* (1831), *Nouvelle*

⁵⁵ Vezi Andy Guess, *Post-Microsoft, Libraries Mull Digitization*, "Inside Higher Ed" (30 mai 2008), disponibil la: <http://www.insidehighered.com/news/2008/05/30/Microsoft> (accesat la 6 martie 2009).

⁵⁶ Europeana, *About Us, Europeana beta*, 2009, disponibil la: <http://www.europeana.eu/portal/partners.html> (accesat la 6 martie 2009).

⁵⁷ Vittore Casarosa, Jill Cousins, Anna Tammara & Yannis Ioannidis, *The Web Versus Digital Libraries: Time to Revisit This Once Hot Topic*, în *Research and Advanced Technology for Digital Libraries* (ed. Birte Christensen-Dalsgaard, Donatella Castellì, Bolette Ammitzbøll Jurik, Joan Lippincott), Heidelberg, 2008, p. 383.

revue germanique (1833), *Quarterly Review* (1836) și *The Christian Review* (1838)⁵⁸. Aceste periodice nu se regăsesc în rezultatele căutării prin Europeana.

De asemenea, Europeana oferă o interfață ineficientă și incorectă. Căutarea în Europeana a lucrării canonice a lui Fichte *Reden an die deutsche Nation* cu cuvintele cheie “*Reden an die deutsche Nation*” sau “*Fichte Reden*” nu conduce utilizatorul la faimoasa lucrare a lui Fichte, ci doar la o litografie din 1913 a lui Fichte predicând, via *Deutsche fotothek*⁵⁹, un site al cărui conținut este, în mod incidental, disponibil atât pe Google cât și pe Google Image Search. Pentru a accesa *Reden an die deutsche Nation* prin intermediul Europeana trebuie căutat “Fichte” și deschis volumul VII al unei antologii cuprinzând 11 volume ale operei complete a lui Fichte. Urmând legătura, apare o nouă pagină cu citate (care datează incorect reeditarea lui Walter de Gruyter din 1971 în 1845). Următorul *click* deschide o nouă fereastră *browser* și volumul VII al operelor complete ale lui Fichte apare în greu “încărcabila” Gallica. Prin Gallica se poate apoi citi textul *Reden an die deutsche Nation* de la pagina 259 la 448, fie ca o pagină de web separată, fie ca un document pdf.

Căutarea “Fichte Reden” prin Google Books, prin contrast, oferă textul întreg ca prim rezultat al căutării. Un singur *click* deschide scanări ale originalului din 1808; un al doilea *click* descarcă întregul text în format pdf. Ușor! Care cercetător ar prefera un document reeditat din 1971 care necesită patru *clickuri* și două răsfoiri *web* atâta vreme cât Google Books oferă originalul din 1808 cu un singur *click*?

Totuși, cea mai mare problemă a Europeana privește dificultatea de căutare în cadrul diferitelor volume ale operelor complete ale lui Fichte. Cum știe un

⁵⁸ Edițiile originale ale operelor lui Johann Gottlieb Fichte disponibile pentru vizualizare completă și descărcare la Google Books includ *Versuch einer Kritik aller Offenbarung*, Königsberg, 1793; *Einige Vorlesungen über die Bestimmung des Gelehrten*, Jena, 1794; *Grundlage des Naturrechts*, Jena, 1797; *Das System der Sittenlehre nach den Principien der Wissenschaftslehre*, Jena, 1798; *Verantwortungsschriften gegen die Anklage des Atheismus*, Jena, 1799; *Antwortsschreiben an Herrn Prof. Reinhold*, Tübingen, 1801; *Sonnenklarer Bericht an das grössere Publikum über das eigentliche Wesen der neuesten Philosophie*, Berlin, 1801; *Grundlage der gesamten Wissenschaftslehre*, Tübingen, 1802; *Der Transcendental-Idealismus in seiner dreifachen Steigerung*, München, 1805; *Die Grundzüge des gegenwärtigen Zeitalters*, Berlin, 1806; *Reden an die Deutsche Nation*, Berlin, 1808; *Die Thatssachen des Bewusstseyns*, Stuttgart, 1817; *Die Wissenschaftslehre, in ihrem allegemeinen Umrisse dargestellt*, Berlin, 1810; *Die Staatslehre*, Berlin, 1820; *Die Bestimmung des Menschen*, Berlin, 1825). Lucrări ale lui Immanuel Hermann Fichte includ scrisorile tatălui său, publicate în două volume. *Leben und literarische Briefwechsel*, Sulzbach, 1830, 1831, două volume ale lui *Johann Gottlieb Fichte's nachgelassene Werke* (Bonn: Adolph Marcus, 1834, 1835), precum și lucrările originale *De philosophia novae Platonicae origine*, Berlin, 1818; *Sätze zur Vorschule der Theologie*, Stuttgart, 1826; *Beiträge zur Charakteristik der neueren Philosophie*, Sulzbach, 1829; *Über Gegensatz, Wendepunkt und Ziel heutiger Philosophie*, Heidelberg, 1832; *Die Idee der Persönlichkeit und der individuellen Fortdauer*, Eberfeld, 1835; *Ueber die Bedingungen eines spekulativen Theismus*, Eberfeld, 1835. Rezultate ale căutării pentru “Fichte”, Google Book Search, 7 martie 2009.

⁵⁹ *Deutsche fotothek, Johann Gottlieb Fichte hält 1807/08 in Berlin seine 'Reden an die Deutsche Nation', (1913/1914)*, 2009, disponibil la: <http://www.deutschefotothek.de/obj32010222.html#home> (accesat la 7 martie 2009).

utilizator care caută *Reden an der deutsche Nation* să deschidă volumul VII dintre cele 11 volume ale operelor complete ale lui Fichte? Motorul de căutare de la Europeana nu oferă această informație: utilizatorii trebuie să deschidă toate cele 11 volume pe rând ca să citească cuprinsul fiecărei cărți în parte. Patru *click*-uri și două ferestre *browser* per volum garantează că utilizatorul va găsi textul dorit cu 44 de *click*-uri⁶⁰. O căutare Google obișnuită pentru "Fichte Reden de Gruyter", totuși, identifică al șaptelea volum în mod corect. Cu alte cuvinte, pentru a obține rezultatele căutărilor Europeana sunt mai eficiente prin navigarea pe Google! Îmi vine cu greu să cred că Jeanneney⁶¹ era de bună credință atunci când critica Google pentru "*the quite primitive, crude, almost antediluvian nature of the mechanism that displays the requested information* [natura destul de primitivă, neșlefuită, de tip aproape antediluvian a mecanismului care afișează informațiile solicitate]". Europeana poate concura cu Google în bogăția patrimoniului, dar **superioritatea interfeței Google este copleșitoare și absolută.**

Dar originile americane ale lui Google fac să apară îngrijorarea că materialele americane sau de limbă engleză ar putea primi o atenție excesivă. Pentru a testa dacă astfel de temeri sunt justificate, să comparăm rezultatele în Google Books⁶², Europeana⁶³ și Biblioteca Europeană⁶⁴ (căutări doar în "colecțiile digitale"). Am introdus șapte căutări pentru nume proprii referitoare la istoria și cultura Europei și șapte căutări în limbi europene, altele decât engleza. Figura 3, mai jos, sugerează că Google Books rămâne cea mai utilă resursă⁶⁵. Europeana are instituții partenere în Irlanda, Olanda, Portugalia și Suedia, în timp ce Google Books nu; totuși, Google Books a găsit pentru căutările mele mai multe subiecte pentru căutările în irlandeză, olandeză, portugheză și suedeză.

⁶⁰ Un *click* pentru a deschide informația citată din rezultatele căutării, un al doilea *click* pentru ca Gallica să deschidă documentul într-o nouă fereastră *browser*, un al treilea *click* pentru a deschide conținutul *sidebar*-ului, și al patrulea *click* pentru a derula până la partea inferioară a cuprinsului.

⁶¹ J.-N. Jeanneney, *op. cit.*, p. 68.

⁶² Google Books, "Google Book Search" cit.

⁶³ Europeana, *This is Europeana. Europana beta*, 2009, disponibil la: <http://www.europeana.eu/portal/index.html> (accesat la 7-8 martie 2009).

⁶⁴ The European Library, *The European library 2.1*, Koninklijke Bibliotheek, 2005-2009, disponibil la: <http://search.theeuropeanlibrary.org/portal/en/index.html> (accesat la 7-8 martie 2009).

⁶⁵ Căutări efectuate în 7 martie 2009. Mai mult, rezultatele Europeana pentru *család*, trimit la MEK, ale cărei documente nu pot fi datate și deci nu pot fi citate. Prin comparație, *Universal Digital Library* de la Carnegie Mellon arată că aceasta din urmă este mai slabă și că se concentrează pe materiale asiatiche: căutările au revelat două elemente pentru "Montmarte", opt elemente în limba hindusă pentru "Gaan" și cam atât; vezi The Universal Digital Library, *Million Book Collection, Carnegie Mellon*, 2001-2008, disponibil la: <http://www.ulib.org/index.html> (accesat la 8 martie 2009).

Termenul de căutare	Explicarea termenului de căutare	Google Books		Europeana	Biblioteca Europeană
		Toate încercările reușite	Vizualizare completă	Căutările de tip "text only"	Colecțiile digitale
Bernadotte	numele dinastiei regale suedeze	33.300	1.220	30	0
Camões	renumit poet portughez	6.000	968	15	33
Eisteddfod	festival național din Țara Galilor	2.260	351	0	0
Lwów	numele polonez al unui oraș	4.846	126	760	1.267
Motmarte	district din Paris	6.850	1.760	26	4
Stadhouder	titlu politic olandez	3.850	1.618	1	26
Wesselényi	familie nobilă maghiară	1.691	80	26	0
<i>Cogadh</i>	"război" în irlandeză	814	88	0	1
<i>Combattimento</i>	"luptă" în italiană	4.640	1.107	0	0
<i>Család</i>	"familie" în maghiară	4.070	24	384	2
<i>Fazenda</i>	"moșie" în portugheză	17.700	811	4	0
<i>Förändring</i>	"reformă" în suedeză	4.777	622	2	0
<i>Gaan</i>	"călătorie" în olandeză	25.400	3.320	190	98
<i>Moudrost</i>	"înțelepciune" în cehă	1.091	3	0	0

Figura 3: Exemple de rezultate ale căutărilor

Este mai greu să se compare Biblioteca Europeană⁶⁶, care teoretic permite utilizatorilor acces imediat la 47 de arhive digitale din Europa, cu Google Books: versiunea beta încă nu funcționează corespunzător. Biblioteca Europeană, aflată în Haga, a fost pusă online cu multă pompă în 20 noiembrie 2008 și a eșuat la scurt timp⁶⁷. La momentul la care scriu aceste rânduri, în martie 2009, mai multe încercări de căutare au dus la mesaje de eroare. În cele din urmă am adunat numerele din

⁶⁶ The European Library. *The European library 2.1* cit.

⁶⁷ BBC News, *European online library crashes*. 21 noiembrie 2009. disponibil la: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7742390.stm> (accesat la 7 martie 2009).

Figura 3 într-o sâmbătă seara (timpul european), dar a trebuit să refac de câteva ori toate căutările pentru a ajunge la rezultate. Încercări de a testa diferitele legături au dus la mai multe mesaje de eroare. De aceea, la momentul când scriu, Biblioteca Europeană este practic inutilizabilă, iar coloana finală din Figura 3 abia intuiește ce va fi disponibil în viitor⁶⁸.

Google Books obține un număr mai mare de încercări reușite pentru că are un motor de căutare mai bun. Europeana se bazează pe descrierile bibliografice: autor, titlu, cuvânt cheie. Google Books caută în tot textul pe care îl deține, deși algoritmul său pare să acorde o atenție sporită datelor din categoria titlu și autor în selectarea rezultatelor căutării. Atât Google Books, cât și Europeana pun la dispoziția utilizatorilor lucrări ale celor doi Fichte, de exemplu, însă numai Google Books direcționează utilizatorii către articole ce dezbat operele lor în presa din secolul al XIX-lea: descrierea fără cuvânt cheie din *Edinburgh Review* va dezvălui faptul că perioodicul conține informații relevante pentru cei care cercetează personalitatea lui Fichte. Căutarea textului întreg oferă astfel cercetătorilor posibilitatea să găsească referințe mai puțin cunoscute privitoare la subiectul lor de cercetare în surse puțin probabile. Indiscutabil, anumite rezultate ale căutărilor întregului text vor fi irelevante și cercetătorii vor fi nevoiți să își dezvolte o anumită abilitate pentru a ști care termeni de căutare vor fi eficienți. Totuși, aceste comentarii se aplică în egală măsură și căutărilor cu cuvinte cheie.

Căutarea textului întreg transformă modul în care cercetătorii interacționează cu sursele istorice. **Căutările cuvintelor cheie au valoare limitată** în era căutării textului întreg. Un motor de căutare a textului întreg necesită versiuni html fără erori ale surselor digitale și acest lucru, coroborare cu imaginile scanate, poate fi costisitor. Totuși, câteva arhive digitale combină siguranța imaginilor scanate cu utilitatea căutărilor textului întreg. Universitatea din Michigan⁶⁹ se mândrește cu o arhivă digitală a cheltuielilor de călătorie în Balcani; utilizatorii pot căuta prin textul diferite fraze individuale, sau chiar fraze multiple în strânsă vecinătate cu o inovatoare "căutare învecinată" și să examineze rezultatele fie ca text html sau ca o scanare a documentului original. PapersPast⁷⁰, de asemenea, caută copii html după ceea ce deține atunci când un utilizator face o căutare a întregului text și poate afișa rezultatele ca o imagine sau ca un text digital. Universitatea din Michigan și

⁶⁸ În general, Biblioteca Europeană pare mai preocupată de respectarea autonomiei instituțiilor partenere decât să creeze o bază utilă pentru cercetători. Un comentariu pe pagina FAQ atenționează că "*The European Library uses federated searching to access and retrieve results directly from our partners' local library systems. These factors will inevitably slow down your search* [Biblioteca Europeană folosește căutări combinate pentru a accesa și a obține rezultate direct de la sistemele bibliotecilor locale ale partenerilor noștri. Acești factori, inevitabil, vor încetini căutarea dumneavoastră]". Dezinteresul față de o experiență eficientă a utilizatorului poate, de asemenea, explica de ce site-ul nu permite folosirea butonului "înapoi". Totuși, mai deranjantă este lipsa unei "colecții browse-only", cu toate că așteptatele metode care să permită "răsfoirea" "*are currently being investigated* [sunt avute în vedere în prezent]". În pofida speranțelor mele în ceea ce privește Biblioteca Europeană, așteptările sunt scăzute.

⁶⁹ University of Michigan, *Travels in Southeastern Europe*, 2004, disponibil la: <http://quod.lib.umich.edu/b/bosnia/> (accesat la 9 martie 2009).

⁷⁰ PapersPast, *National Library of New Zealand* cit.

PapersPast au plătit probabil sume considerabile pentru interfața lor de căutare, dar amândouă au primit un lucru de calitate pentru banii lor. Totuși, niciuna dintre ele nu poate concura cu Google Books în ceea ce privește mărimea patrimoniului.

Dacă bibliotecarii digitali sunt de părere că limitările financiare fac imposibilă achiziționarea unui motor de căutare a întregului text, eu îi sfătuiesc să digitalizeze un număr limitat de lucrări pe o temă specifică, să aranjeze cuprinsul în funcție de titlu și dată și să asigure că "răsfoirea" este ușor de realizat și rapidă. Atât ANNO cât și DAČ se potrivesc acestei descrieri și amândouă sunt utile. Unele instituții se concentrează pe digitalizarea unei singure cărți: *British Library*⁷¹, Biblioteca de stat și universitară de la Göttingen⁷², *Ransom Institute*⁷³ de pe lângă Universitatea din Texas și Universitatea Keio din Tokyo⁷⁴ au digitalizat versiunile Bibliilor lui Gutenberg aflate în administrarea lor. Universitatea din Chicago pregătește o versiune digitalizată a *Encyclopédie* lui Diderot⁷⁵. Alte biblioteci au lansat inițiative modeste de digitalizare a lucrărilor rare, precum periodicele germane ale diasporei din perioada interbelică⁷⁶, ziarele ebraice din secolul al XIX-lea⁷⁷, lucrările lui Hans Christian Andersen⁷⁸ sau presa subterană din timpul ocupației naziste din Olanda⁷⁹. Această listă nu este exhaustivă și poate fi ușor extinsă.

Progresul tehnologic fără precedent poate aduce operele unice ale bibliotecilor în fața unei noi audiențe, dar viteza dramatică a schimbărilor tehnologice poate transforma expertiza tradițională într-un pericol. Biblioteca Europeană⁸⁰ se mândrește cu faptul că "*all content has been selected and categorised by experts who have done this work over centuries and centuries: Europe's national librarians* [întregul conținut a fost selectat și catalogat de experți care au făcut acest lucru vreme de secole: bibliotecarii naționali ai Europei]". Acest accent pe

⁷¹ The British Library, *Treasures in Full: Gutenberg Bible*. fără dată, disponibil la: <http://www.bl.uk/treasures/gutenberg/homepage.html> (accesat la 8 martie 2009).

⁷² Göttingen State and University Library, *Gutenberg Digital*. 2000-2001, disponibil la: <http://www.gutenbergdigital.de/gudi/start.htm> (accesat la 8 martie 2009).

⁷³ Ransom Institute, *The Gutenberg Bible at the Ransom Center*. University of Texas. fără dată, disponibil la: <http://www.hrc.utexas.edu/exhibitions/permanent/gutenberg/> (accesat la 8 martie 2009).

⁷⁴ Keio University, *The Gutenberg Bible – Online Digital Facsimile*, fără dată, disponibil la: <http://www.humi.keio.ac.jp/treasures/incunabula/B42/> (accesat la 9 martie 2009).

⁷⁵ ARTFL *Encyclopédie Project* (ed. Robert Morrissey). University of Chicago, fără dată, disponibil la: <http://encyclopedie.uchicago.edu/> (accesat la 9 martie 2009).

⁷⁶ Exilpresse Digital, *Deutsche Nationalbibliothek*. 2006, disponibil la: <http://deposit.ddb.de/online/exil/exil.htm> (accesat la 9 martie 2009).

⁷⁷ Haifa University, *Early Hebrew Newspapers Project*, fără dată, disponibil la: <http://jnu.huji.ac.il/dl/newspapers/index1024.html> (accesat la 9 martie 2009).

⁷⁸ The Royal Library [of Denmark], *H. C. Anderson Online*, fără dată, disponibil la: <http://www.kb.dk/da/nb/tema/hca/index.html> (accesat la 14 martie 2009).

⁷⁹ Eurodocs, *Dutch Underground Press During World War II*. 2009, disponibil la: http://eudocs.lib.byu.edu/index.php/Dutch_Underground_Press_During_World_War_II (accesat la 9 martie 2009).

⁸⁰ The European Library, *FAQ's Answers*, 2005-2009, disponibil la: http://www.theeuropeanlibrary.org/portal/organisation/services/faqanswer_en.html (accesat la 7 martie 2009).

catalogarea tradițională îmi pare un semn rău: viteza schimbării în tehnologia informației sugerează că este nevoie să se renunțe la modelele testate în timp de regăsire a informației. Când Paul Gehrman⁸¹ și-a exprimat îngrijorarea față de "sindromul 'dot com'" într-o discuție referitoare la Amazon.com, el a folosit o metaforă medicală cu intenție peiorativă. Alain Dumort⁸² a sugerat, mult mai util, că "all actors need to move beyond lines currently drawn between software and telecommunication companies [...] and academic providers [toți actorii trebuie să se deplaseze dincolo de liniile trasate în prezent între software și companiile de telecomunicații [...] și furnizorii academici]". Ca cercetător, nu îmi pasă deloc dacă accesul îmbunătățit la informația digitală se datorează parteneriatului public-privat sau schimbării de atitudine în rândul profesioniștilor bibliotecari; îmi pasă doar de accesul îmbunătățit. Totuși, dacă bibliotecarii și arhiviștii sunt incapabili să ajungă la această transformare, se vor trezi obligați să o facă.

Traducere din limba engleză de Gabriela Preotesi și Ana-Maria Gruia

Digital Archives and History Research: Feedback from an End-User

Abstract

The purpose of this paper is to discuss the mission and implementation of digital libraries from a historian's perspective. This paper summarizes the abstract qualities that historians look for in their sources, and then compares various digital archives both qualitatively and quantitatively, highlighting design features that enhance or detract from the ease of use. Preservation is the paramount mission of research libraries. Digital interfaces should contain images of original documents, html text documents hold little interest. Site interfaces should enable users to browse and zoom with minimal mouse clicks. Downloadable viewers should be avoided. Simple browsing is more important than keyword searching. Google Books sets the standard for digital information, and digital librarians can measure their site interface by that yardstick. This paper provides feedback to administrators of digital libraries. It gives library scientists candid opinions from an intensive end user of digital information, contains several practical suggestions, and explains the reasoning behind those suggestions.

⁸¹ Paul Gehrman, *Found Money: Trading Infrastructure for Information*, în: *Research Collections and Digital Information* (ed. Sue Lee), Binghamton, 2000, p. 56.

⁸² Alain Dumort, *New Media and Distance Learning: EU and US Perspectives*, în *Digital Academe: The New Media and Institutions of Higher Education and Learning* (ed. William Dutton & Brian Loader). Londra, 2002, p. 299.